

УДК 811.161.2'367.622:343.13 (094.4) (477)

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ІМЕННИКІВ У НАЗВАХ РОЗДІЛІВ І СТАТЕЙ КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

Прадід О. Ю.

Таврійський національний університет імені В. І. Вернадського, м. Сімферополь

Стаття присвячена дослідженню особливостей функціонування первинних, відіменникових, віддієслівних, відприкметникових іменників у назвах розділів і статей чинного Кримінального кодексу України. Особлива увага приділяється вирізненню словотвірних моделей, за якими утворені іменники, їх семантичним виявам у назвах розділів і статей кодексу.

Ключові слова: словотвірна модель, суфіксальний спосіб, префіксальний спосіб, спосіб нульової суфіксації, морфолого-синтаксичний спосіб, семантичний вияв, Кримінальний кодекс України.

З-поміж інших частин мови іменник, стверджують учені, відрізняється тим, що відображає субстанційні об'єкти: 1) зі значенням реальної предметності, 2) зі сприйманим у людській свідомості значенням реальної предметності [4, с. 45; 2, с. 47 та ін.]. Семантичне ядро іменників становлять позначення предметів і тих понять, яким притаманна властивість відображати матеріальні предмети і містити в собі категорійну ознаку предметності, яка відрізняє іменник від інших частин мови.

Таким чином, іменники можуть позначати опредмечені ознаки, дії, явища, абстрактні поняття, що теж мисляться як своєрідні предмети. Спорідненість таких абстрактних слів із назвами конкретних предметів легко розкривається при порівнянні відповідних іменників із прикметниками і дієсловами, що виражають статичні й динамічні ознаки. Якості, ознаки, які виражаються прикметниками, і дії, які виражаються дієсловами, пов'язуються з певними суб'єктами – носіями цих ознак і дій, а відповідні іменники виступають як назви окремих суб'єктів і об'єктів [6, с. 32; 2, с. 48–51; 3, с. 33–34].

У законодавчому тексті, як власне і в офіційно-діловому стилі загалом, «спостерігається тенденція до узагальнення, що на морфологічному рівні забезпечується так званім іменниковим мовленням. Тут переважає називання факту, події, явища та інших реалій без їх якісної характеристики – статичної та динамічної» [5, с. 95].

Серед іменників, які вживаються в законодавчому підстилі, як неодноразово наголошували вчені, переважна більшість віддієслівних. «Збільшення кількості іменників за рахунок дієслова в мові законодавства, супроводжуване послабленням семантики дієслова, його ролі в процесі передачі інформації, – слушно зауважує О. І. Білоусова, – пояснюється прагненням до точної номінації під час інформування, а також спробами вмістити необхідну інформацію в межі більш простої синтаксичної структури» [1, с. 44].

**1. Словотвірні моделі відіменникових іменників
та їх семантичні вияви в назвах розділів і статей кодексу**

Відіменникові іменники, ужиті в назвах розділів і статей чинного Кримінального кодексу України (далі ККУ), переважно утворені суфіксальним способом за словотвірною моделлю іменникова основа (ІО) + суфікс:

– **ІО + -ств-**: *Злочини проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку* (розділ XX ОЧ); *Чинність закону про кримінальну відповідальність щодо злочинів, вчинених громадянами України або особами без громадянства за межами України* (ст. 7); *Насильницьке донорство* (ст. 144); *Піратство* (ст. 446); *Сутенерство або втягнення особи в заняття проституцією* (ст. 303) та ін.;

– **ІО + -овищ-**: *Викрадення, привласнення, вимагання вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин чи радіоактивних матеріалів або заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживанням службовим становищем* (ст. 262);

– **ІО + -ість-**: *Приховування або перекручення відомостей про екологічний стан або захворюваність населення* (ст. 238).

Відіменникові іменники з суфіксом суфікса **-ств-** позначають збірні назви, із суфіксами **-овищ-**, **-ість-** – абстрактні та узагальнені назви.

Низка відіменникових іменників, ужитих у назвах розділів і статей ККУ, утворені префіксальним способом за словотвірними моделями:

– **не- + ІО** (префікс **не-** походить із заперечної частки і служить для утворення основ зі значенням заперечення того, що названо твірною основою: *Ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані* (ст. 136); *Злісне невиконання обов'язків по догляду за дитиною або за особою, щодо якої встановлена опіка чи піклування* (ст. 166); *Невиплата заробітної плати стипендії, пенсії чи інших установлених законом виплат* (ст. 175); *Недотримання особою обов'язкових умов щодо приватизації державного, комунального майна або підприємств та їх подальшого використання* (ст. 235); *Порушення правил поводження зі зброєю, а також із речовинами і предметами, що становлять підвищену небезпеку для оточення* (ст. 414) та ін.

Зафіксований також випадок, коли відіменниковий іменник утворений за допомогою префікса **не-** від іменника-комполита: *Особливості кримінальної відповідальності та покарання неповнолітніх* (розділ XVII ЗЧ).

Відіменникові іменники, утворені за допомогою префікса **не-**, позначають абстрактні назви або опредмечену дію.

Деякі відіменникові іменники, ужиті в назвах розділів і статей ККУ, утворені префіксальним способом за іншими словотвірними моделями:

– **без- + ІО**: (префікс **без-**, як і префікс **не-**, служить для утворення основ зі значенням заперечення того, що названо твірною основою): *Бездіяльність військової влади* (ст. 426);

– **при- + ІО**: *Насильницьке задоволення статевої пристрасті неприродним способом* (ст. 153);

– **с- + ІО**, де префікс **с-** є аломорфом українського префікса **з-**: *Ухилення від сплати коштів на утримання непрацездатних батьків* (ст. 165);

– **спів- + ІО**: *Кримінальна відповідальність співучасників* (ст. 29).

Відіменникові іменники, утворені за допомогою префіксів **при-**, **без-** позначають абстрактні назви, префікса **с-**— опрeдмечену дію, префіксоїд **спів-** – назву особи як носія певної процесуальної ознаки.

Окрім того, відіменникові іменники можуть також утворюватися за допомогою іншомовних префіксоїдів: *Порушення прав на винахід, корисну модель, промисловий зразок, топографію інтегральної мікросхеми, сорт рослин, раціоналізаторську пропозицію* (ст. 177).

Такі відіменникові іменники позначають конкретні предмети.

Відіменникові іменники іноді можуть утворюватися способом нульової суфіксації: *Співучасть у злочині* (розділ VI ЗЧ), позначаючи абстрактні назви.

До традиційних способів творення іменників в українській мові належить основоскладання, що передбачає поєднання основ за допомогою інтерфікса або без нього. Подібні випадки теж зафіксовані в назвах розділів і статей ККУ: *Зараження вірусом імунодефіциту людини чи іншої невиліковної інфекційної хвороби* (ст. 130); *Порушення порядку здійснення операцій з металобрухтом* (ст. 213); *Незаконне втручання в роботу автоматизованої системи документообігу суду* (ст. 376–1).

Складні іменники, мотивовані сполученням двох іменників сурядним зв'язком, позначають предмети, речовини, абстрактні поняття.

В одному зафіксованому в назвах статей випадку відіменниковий іменник утворений морфолого-синтаксичним способом: *Ненадання допомоги хворому медичним працівником* (ст. 139) і позначає назву особи як носія певної процесуальної ознаки.

2. Словотвірні моделі віддіслівних іменників та їх семантичні вияви в назвах розділів і статей кодексу

Віддіслівні іменники, як і відіменникові, переважно творяться суфіксальним способом за словотвірною моделлю дієслівна основа (ДО) + суфікс, який надає іменникові нового значення.

Віддіслівні іменники, уживані в назвах розділів і статей ККУ, найчастіше будуються за словотвірною моделлю **ДО + -ник**: *Обман покупців та замовників* (ст. 225); *Примушування працівника транспорту до невиконання своїх службових обов'язків* (ст. 280); *Опір представникові влади, працівникові правоохоронного органу, члену громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону або військовослужбовцеві* (ст. 342); *Захоплення представника влади або працівника правоохоронного органу як заручника* (ст. 349); *Втручання в діяльність захисника чи представника особи* (ст. 397) та ін.

До малопродуктивних належать такі моделі:

– **ДО + -ець**: *Фальсифікація виборчих документів, документів референдуму чи фальсифікація підсумків голосування, надання неправдивих відомостей до органів Державного реєстру виборців чи фальсифікація відомостей Державного реєстру виборців* (ст. 158); *Голосування виборцем на виборчій дільниці більше ніж один раз* (ст. 158–1); *Обман покупців та замовників* (ст. 225);

– **ДО + -ач**: *Перешкодження здійсненню виборчого права або права брати участь у референдумі, роботі виборчої комісії або комісії з референдуму чи діяльності офіційного спостерігача* (ст. 157); *Посягання на життя державного чи громадського діяча* (ст. 112); *Втручання у діяльність державного діяча* (ст. 344); *Від-*

мова свідка від давання показань або відмова експерта чи **перекладача** від виконання покладених на них обов'язків (ст. 385);

– **ДО + -атор**: Кримінальна відповідальність **організаторів** та учасників організованої групи чи злочинної організації (ст. 30);

– **ДО + -гель**: Погроза або насильство щодо судді, народного **засідателя** чи присяжного (ст. 377).

Віддієслівні іменники з суфіксами **-ник, -ець, -ач, -атор, -тель** позначають назву особи як виконавця певної дії або за родом її заняття.

Віддієслівні іменники можуть утворюватися суфіксальним способом і за іншими словотвірними моделями, серед яких найпоширенішими є такі:

– **ДО + -енн-**: **Звільнення** від кримінальної відповідальності (розділ IX ЗЧ); **Правові наслідки засудження** особи за межами України (ст. 9); **Видача** особи, яка обвинувачується у **вчиненні** злочину, та особи, яка засуджена за **вчинення** злочину (ст. 10); **Правові підстави та порядок звільнення** від кримінальної відповідальності (ст. 44); **Звільнення** від кримінальної відповідальності у зв'язку з **примиренням** винного з потерпілим (ст. 46) та ін.;

– **ДО + -нн-**: Злісне невиконання обов'язків по догляду за дитиною або за особою, щодо якої встановлена опіка чи **піклування** (ст. 166); **Примушування** до участі у страйку або перешкоджання участі у страйку (ст. 174); **Посягання** на здоров'я людей під приводом **проповідування** релігійних віровчень чи виконання релігійних обрядів (ст. 181); **Незаконне виготовлення, зберігання, збут або транспортування** з метою збуту підакцизних товарів (ст. 204); **Незаконне використання знака** для товарів і послуг, фірмового **найменування**, кваліфікованого зазначення походження товару (ст. 229) та ін.;

– **ДО + -тт-**: Виконання спеціального завдання з попередження чи **розкриття** злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації (ст. 43); **Звільнення** від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим **каяттям** (ст. 45); **Зняття** судимості (ст. 91); **Посягання на життя** державного чи громадського діяча (ст. 112); **Незаконне відкриття** або використання за межами України валютних рахунків (ст. 208) та ін.;

– **ДО + -к-**: **Звільнення** від кримінальної відповідальності у зв'язку із зміною **обстановки** (ст. 48); **Крадіжка** (ст. 185); **Самовільне зайняття земельної ділянки** та самовільне будівництво (ст. 197–1); **Ухилення** від повернення **виручки** в іноземній валюті (ст. 207); **Незаконна порубка** лісу (ст. 246) та ін.;

– **ДО + -ації-**: Виконання спеціального завдання з попередження чи розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної **організації** (ст. 43); **Незаконне знищення виборчої документації** або документів референдуму (ст. 158–2); **Розміщення цінних паперів без реєстрації** їх випуску (ст. 223); **Порушення правил експлуатації** електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), автоматизованих систем, комп'ютерних мереж чи мереж електрозв'язку або порядку чи правил захисту інформації, яка в них оброблюється (ст. 363); **Провокація** хабара (ст. 370) та ін.;

малопродуктивними – такі:

– **ДО + -ч-**: *Видача* особи, яка обвинувачується у вчиненні злочину, та особи, яка засуджена за вчинення злочину (ст. 10); Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з *передачею* особи на поруки (ст. 47); Добровільна *здача* в полон (ст. 430);

– **ДО + -іж**: *Грабіж* (ст. 186); Ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових *платежів*) (ст. 212);

– **ДО + -иці-**: *Порушення прав на винахід, корисну модель, промисловий зразок, топографію інтегральної мікросхеми, сорт рослин, раціоналізаторську пропозицію* (ст. 177);

– **ДО + -от-**: *Громадські роботи* (ст. 56).

Віддієслівні іменники з суфіксами **-енн-**, **-нн-**, **-тт-**, **-к-**, **-аці-**, **-ч-**, **-иці-**, **-от-** позначають опредмечену дію або абстрактні назви.

Продуктивними є віддієслівні іменники, які вживаються в назвах розділів і статей ККУ, побудовані за словотвірними моделями з суфіксами:

– **ДО + -ств-(-цтв-)**: *Використання малолітньої дитини для заняття жебрацтвом* (ст. 150–1); *Самовільне зайняття земельної ділянки та самовільне будівництво* (ст. 197–1); *Незаконний обіг дисків для лазерних систем зчитування, матриць, обладнання та сировини для їх виробництва* (ст. 203–1); *Викрадення, привласнення, вимагання вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин чи радіоактивних матеріалів або заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживанням службовим становищем* (ст. 262); *Доведення до банкрутства* (ст. 219) та ін.;

– **ДО + -ок-**, де голосний випадає при відмінюванні: *Правові наслідки засудження особи за межами України* (ст. 9); *Обов'язки*, які покладає суд на особу, звільнену від відбування покарання з випробуванням (ст. 76); *Фальсифікація виборчих документів, документів референдуму чи фальсифікація підсумків голосування, надання неправдивих відомостей до органів Державного реєстру виборців чи фальсифікація відомостей Державного реєстру виборців* (ст. 158); *Незаконне відкриття або використання за межами України валютних рахунків* (ст. 208); *Ухилення від сплати страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування* (ст. 212–1) та ін.

Віддієслівні іменники з суфіксами **-ств-(-цтв-)**, **-ок** позначають збірні та абстрактні назви.

Малопродуктивними у віддієслівних іменниках є словотвірні моделі:

– **ДО + ин**: *Призначення покарання за наявності обставин, що пом'якшують покарання* (ст. 69–1);

– **ДО + в**: *Посів* або вирощування снотворного маку чи конопель (ст. 310);

– **ДО + тл**: *Порушення недоторканності житла* (ст. 162).

Віддієслівні іменники з суфіксом **-ин-** – абстрактну назву, із суфіксом **-в-** – опредмечену дію, із суфіксами **-тл-** – назви конкретних предметів.

Як неодноразово підкреслювалося, у словотворенні іменників узагалі та віддієслівних зокрема префіксація, порівняно з іншими способами, малопродуктивна. Не є винятком і назви розділів і статей ККУ, у яких зафіксовано хіба що кілька прикладів віддієслівних іменників, утворених префіксальним способом за такими словотвірними моделями:

– **у- + ДО**: *Торгівля людьми або інша незаконна угода щодо людини* (ст. 149).

– **само-+ ДО**: Злочини проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування та об'єднань громадян (розділ XV ЗЧ); Доведення до **самогубства** (ст. 120); **Самоправство** (ст. 356).

Віддієслівні іменники з префіксом у- позначають абстрактні назви, із префіксом **само-** – опредмечену конкретною особою дію.

Віддієслівні іменники можуть утворюватися способом нульової суфіксації, переважно від основ префіксальних дієслів: **Підстава кримінальної відповідальності** (ст. 2); Добровільна **відмова** при незакінченому злочині (ст. 17); Необхідна **оборона** (ст. 36); **Підроблення документів, які подаються для реєстрації випуску цінних паперів** (ст. 223–1); **Порушення правил, що стосуються безпечного використання промислової продукції або безпечної експлуатації будівель і споруд** (ст. 275) та ін.

Творення віддієслівних іменників способом нульової суфіксації супроводжується морфологічним явищем – усіченням дієслівних суфіксів у твірній основі.

Віддієслівні іменники можуть утворюватися і шляхом поєднання іменника та дієслівної основи за допомогою інтерфікса або ж без нього, причому основоскладання в такому випадку, зазвичай, супроводжується суфіксацією дієслівної основи: Злочини проти **правосуддя** (розділ XVIII ЗЧ); Чинність закону про кримінальну відповідальність щодо **злочинів**, вчинених на території України (ст. 6); **Зловживання опікунськими правами** (ст. 167); **Посягання на здоров'я людей під приводом проповідання релігійних віровчень** чи виконання релігійних обрядів (ст. 181); **Порушення правил кораблеводіння** (ст. 417) та ін., а також прислівника і дієслівної основи: Умисне порушення вимог законодавства про запобігання та **протидію** легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом (ст. 209–1).

Віддієслівні іменники-композиції, утворені шляхом поєднання іменника та дієслівної основи, позначають галузі, що регулюють суспільні відносини, характеризують виробничі процеси тощо, утворені шляхом поєднання прислівника та дієслівної основи – абстрактну назву.

Іноді віддієслівні іменники, зафіксовані в назвах статей ККУ, утворені морфолого-синтаксичним способом: Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням **винного** з потерпілим (ст. 46); Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням **винного** з **потерпілим** (ст. 46); **Наруга над могилою, іншим місцем поховання або над тілом померлого** (ст. 297) і позначають назву особи як носія певної процесуальної ознаки.

Деякі віддієслівні іменники належить до категорії істот, але в назвах статей ККУ вони використовуються на позначення неістот: **Несанкціоновані збут або розповсюдження інформації з обмеженим доступом, яка зберігається в електронно-обчислювальних машинах (комп'ютерах), автоматизованих системах, комп'ютерних мережах або на носіях такої інформації** (ст. 361–2).

Характерною особливістю віддієслівних іменників, уживаних у назвах розділів і статей ККУ, є те, що від деяких дієслівних основ можна утворити кілька іменників, із яких можна сформувати словотвірні гнізда:

– **дії**: дія, діяч, протидія, діяльність, здійснення, діяння: **Дії**, спрямовані на насильницьку зміну чи повалення конституційного ладу або на захоплення державної влади (ст. 109); **протидія**: **Протидія** законній господарській діяльності (ст. 206);

діяч: Погроза або насильство щодо державного чи громадського **діяча** (ст. 346); **діяльність**: Позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною **діяльністю** (ст. 55); **здійснення**: Перешкодження **здійсненню** релігійного обряду (ст. 181); **діяння**: Обставини, що виключають злочинність **діяння** (розділ VIII ЗЧ);

– **плат**–: плата, виплата, невиплата, оплата, сплата: **Невиплата** заробітної **плати**, стипендії, пенсії чи інших установлених законом **виплат** (ст. 272); Ухилення від **сплати** страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування (ст. 212); **оплата**: Підроблення знаків поштової **оплати** і проїзних квитків (ст. 15);

– **безпека**–: безпека, небезпека, забезпечення, убезпечення: Порушення правил **безпеки** на вибухонебезпечних підприємствах або у вибухонебезпечних цехах (ст. 273); **небезпека**: Порушення правил безпеки під час виконання робіт з підвищеною **небезпекою** (ст. 272); **забезпечення**: Злочини у сфері охорони державної таємниці, недоторканності державних кордонів, **забезпечення** призову та мобілізації (розділ XIV ОЧ); **убезпечення**: Порушення правил, норм і стандартів, що стосуються **убезпечення** дорожнього руху (ст. 288).

Типовою ознакою для назв статей ККУ є нагромадження віддієслівних іменників: Умисне **заподіяння** тяжких тілесних **ушкоджень** у разі **перевищення** меж необхідної **оборони** або у разі **перевищення** заходів, необхідних для **затримання** злочинця (ст. 124); **Фальсифікація** виборчих документів, документів референдуму чи **фальсифікація** підсумків **голосування**, **надання** неправдивих відомостей до органів Державного **реєстру виборців** чи **фальсифікація** відомостей Державного **реєстру виборців** (ст. 158); **Відмова свідка** від **давання показань** або **відмова експерта** чи **перекладача** від **виконання** покладених на них **обов'язків** (ст. 385) та ін., у т. ч. таких, що виступають однорідними членами речення: **Виготовлення, зберігання, придбання, перевезення, пересилання, ввезення** в Україну з метою збуту або збут піддроблених грошей, державних цінних паперів чи білетів державної лотереї (ст. 199); **Незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення, пересилання** чи **збут** наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів (ст. 307); **Незаконне виробництво, виготовлення, придбання, перевезення, пересилання, зберігання** з метою збуту або збут отруйних чи сильнодіючих речовин або отруйних чи сильнодіючих лікарських засобів (ст. 321) та ін.

3. Словотвірні моделі відприкметникових іменників

та їх семантичні вияви в назвах розділів і статей кодексу

Відприкметникові іменники, як і віддієслівні, творяться переважно суфіксальним способом за моделлю прикметникова основа (ПО) + суфікс, який надає іменникові нового значення.

Відприкметникові іменники, ужиті в назвах розділів і статей ККУ, утворені суфіксальним способом за такими словотвірними моделями:

– **ПО + -ість**: Закон про кримінальну **відповідальність** (розділ II ЗЧ); **Повторність, сукупність** та рецидив злочинів (розділ VII ЗЧ); Злочини у сфері охорони державної таємниці, **недоторканності** державних кордонів, **забезпечення** призову та мобілізації (розділ XIV ОЧ); **Ввезення, виготовлення** або розповсюдження творів, що пропагують культ насильства і **жорстокості**, расову, національну чи релі-

гійну нетерпимість та дискримінацію (ст. 300); Втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність (ст. 304) та ін.

Відприкметникові іменники можуть також утворюватися за допомогою суфікса **-ість** від прикметників-комполітів: *Обставини, що виключають злочинність* діяння (розділ VIII ЗЧ);

– **ПО + -ин-**: *Незаконний обіг дисків для лазерних систем зчитування, матриць, обладнання та сировини* для їх виробництва (ст. 203–1);

– **ПО + -иц-**: *Втрата документів, що містять державну таємницю* (ст. 329);

– **ПО + -і-**: *Посягання на здоров'я* людей під приводом проповідування релігійних віровчень чи виконання релігійних обрядів (ст. 181);

– **ПО + -ик-**: *Порушення порядку ведення реєстру власників* іменних цінних паперів (ст. 300).

Відприкметникові іменники з суфіксом **-ість** позначають узагальнену ознаку, з суфіксом **-ин-** – збірну назву, з суфіксами **-иц-**, **-і-** – абстрактні назви, з суфіксом **-ик-** – назву особи як носія певної процесуальної ознаки.

Рідко відприкметникові іменники, що фіксуються у назвах статей ККУ, утворені способом нульової суфіксації: *Порушення встановлених правил обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів* (ст. 320). Такі іменники позначають абстрактні назви.

Відприкметникові іменники, як і віддієслівні, можуть утворюватися шляхом поєднання іменника і прикметникової основи за допомогою інтерфікса або ж без нього, причому основокладання в такому випадку, зазвичай, супроводжується суфіксацією іменникової основи: *Злочини у сфері використання електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж і мереж електрозв'язку* (розділ XVI ОЧ); *Чинність закону про кримінальну відповідальність щодо злочинів, вчинених іноземцями або особами без громадянства за межами України* (ст. 8); *Службові обмеження для військовослужбовців* (ст. 58); *Порушення рівноправності громадян залежно від їх расової, національної належності або релігійних переконань* (ст. 161); *Умисне пошкодження об'єктів електроенергетики* (ст. 194–1).

В одному випадку зафіксовано і більш складний випадок творення іменника – аббревіатурний. Так, у назві ст. 292 ККУ ужитий композит, утворений шляхом поєднання відприкметникового іменника з дієслівною основою: *Пошкодження об'єктів магістральних нафто-, газо- та нафтопродуктопроводів*.

Мова ККУ має властиві лише їй особливості, що реалізуються на морфологічному рівні, які повною мірою стосується й назв розділів і статей ККУ.

У назвах розділів і статей ККУ вживаються іменники, прикметники, числівники, займенники, дієслова, прийменники і сполучники, відсутні – прислівники, частки, вигуки. Так, із 179 слів, ужитих у назвах розділів ККУ, 132 слова (73,7 %) належать до повнозначних, 47 (26,3 %) – до службових частин мови. Така ж приблизно тенденція спостерігається і в назвах 1–100 статей ККУ, де з 570 слововживань 449 слів (78,8 %) належать до повнозначних, 121 (21,2 %) – до службових частин мови.

Для мови законодавчого тексту взагалі та назв розділів і статей ККУ зокрема характерне переважання іменника над іншими частинами мови, найперше дієсло-

вом. Так, із 179 слів, ужитих у назвах розділів ККУ, 99 (55,4 %) – іменники, із 570 слів, ужитих в 1–100 статтях ККУ, 330 (57,9 %) – іменники.

Окрім первинних іменників, у назвах розділів і статей ККУ вживаються відіменникові, віддієслівні та відприкметникові іменники. Віддієслівні іменники за кількістю слововживань переважають і первинні, і відіменникові, і відприкметникові, особливо в назвах 1–100 статей ККУ, де віддієслівний іменник – кожен другий, первинний – кожен третій, композит – кожен одинадцятий, відприкметниковий – лише кожен двадцять четвертий, а відіменниковий – узагалі тільки кожен тридцять третій.

Цікаво, що в назвах розділів ККУ з 26 слововживань іменників-композитів 25 разів уживається композит **злочин**, причому він наявний у всіх назвах розділів ОЧ ККУ, а в тринадцятому розділі він уживається навіть двічі: **Злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інші злочини проти здоров'я населення**.

Спостереження над особливостями вживання іменників у назвах розділів і статей ККУ дає підстави зробити такі висновки:

1. Для мови законодавчого тексту взагалі та назв розділів і статей ККУ зокрема характерне переважання іменника над іншими частинами мови. Так, із 179 слів, ужитих у назвах розділів ККУ, 99 (55,4 %) – іменники, із 570 слів, ужитих в 1 – 100 статтях ККУ, 330 (57,9 %) – іменники.

Окрім первинних іменників, у назвах розділів і статей ККУ вживаються відіменникові, віддієслівні та відприкметникові іменники.

2. Найпродуктивнішими словотвірними моделями, за якими найчастіше утворені відіменникові іменники, ужиті в назвах розділів і статей ККУ, є моделі **ІО + -ств-, не- + ІО**. Усього по разі в назвах розділів і статей ККУ використовуються словотвірні моделі **ІО + -овищ-, ІО + -ість-, без- + ІО, при- + ІО, с- + ІО, спів- + ІО**.

Відіменникові іменники найчастіше позначають абстрактні, збірні та узагальнені назви.

3. При творенні віддієслівних іменників найпродуктивнішими є словотвірні моделі **ДО + -ник, ДО + -енн-, ДО + -нн-, ДО + -аціj-, ДО + -ств-(-цтв-)**, малопродуктивними – **ДО + -атор, ДО + -тель, ДО + -іж, ДО + -иціj-, ДО + -ин-та** деякі інші, які по разі фіксуються в назвах розділів і статей ККУ.

Віддієслівні іменники найчастіше позначають назву особи як виконавця певної дії або за родом її заняття, опредмечену дію, збірні та абстрактні назви.

4. Незначна кількість іменників, утворених від прикметників та вжитих у назвах розділів і статей ККУ, найчастіше побудована за словотвірною моделлю **ПО + -ість**. Усього по разі в назвах розділів і статей ККУ використовуються словотвірні моделі **ПО + -ин-, ПО + -иц-, ПО + -j-, ПО + -ик**.

Відприкметникові іменники найчастіше позначають узагальнену ознаку, абстрактні назви.

5. Віддієслівні іменники за кількістю слововживань переважають і первинні, і відіменникові, і відприкметникові, особливо в назвах 1–100 статей ККУ, де віддієслівний іменник – кожен другий, первинний – кожен третій, композит – кожен одинадцятий, відприкметниковий – лише кожен двадцять четвертий, а відіменниковий – узагалі тільки кожен тридцять третій.

Список літератури

1. Білоусова О. І. Граматична специфіка мови українського законодавства : дис. на здобуття наукового ступеня канд. філол. наук: 10.02.01 – українська мова / О. І. Білоусова. – Дніпропетровськ, 2010. – 215 с.
2. Вихованець І. Р. Теоретична морфологія української мови: Академічна граматики української мови / І. Р. Вихованець, К. Г. Городенська // за ред. чл.-кор. НАН України І. Р. Вихованця. – К. : Пульсари, 2004. – 400 с.
3. Горпинич В. О. Морфологія української мови / В. О. Горпинич. – К. : Академія, 2004. – 336 с.
4. Кубрякова Е. С. Части речи в ономазиологическом освещении / Е. С. Кубрякова. – М. : Наука, 1978. – 115 с.
5. Марахова А. Ф. Мова сучасних ділових документів / А. Ф. Марахова. – К. : Наукова думка, 1981. – 345 с.
6. Сучасна українська літературна мова: Морфологія / [за заг. ред. І. К. Білодіда]. – К. : Наукова думка, 1969. – 584 с.

Прайд О. Ю. Особенности функционирования имен существительных в названиях разделов и статей Уголовного кодекса Украины / О. Ю. Прайд // Ученые записки Таврического национального университета имени В. И. Вернадского. Серия «Филология. Социальные коммуникации». – 2012. – Т. 25 (64), № 4, ч. 2. – С. 133–142.

Статья посвящена исследованию особенностей функционирования первичных, отыменных, отглагольных, отприлагательных существительных в названиях разделов и статей действующего Уголовного кодекса Украины. Особое внимание уделяется выделению словообразовательных моделей, по которым образованы существительные, их семантическим проявлениям в названиях разделов и статей кодекса.

Ключевые слова: словообразовательная модель, суффиксальный способ, префиксальный способ, способ нулевой суффиксации, морфолого-синтаксический способ, семантическое проявление, Уголовный кодекс Украины.

Pradid O. Peculiarities of noun functions in titles of divisions and articles of the Criminal Code of Ukraine / O. Pradid // Scientific Notes of Taurida V. I. Vernadsky National University. – Series: Philology. Social communications. – 2012. – Vol. 25 (64), No 4, part 2. – P. 133–142.

The article is devoted to the study of peculiarities of functioning of primary, denominative, verbal, formed from adjectives nouns in titles of divisions and articles of the Criminal Code of Ukraine. Special attention is focused on the sorting out of word formation patterns, according to which nouns are formed, their semantic developments in titles of divisions and articles of the Criminal Code of Ukraine.

Key words: word formation pattern, suffix device, prefix device, zero suffix device, morpho-syntactical device, semantic development, the Criminal Code of Ukraine.

Поступила в редакцію 19.10.2012 г.